

Hur skall Primärvården dokumentera tortyrskador

Mänskliga rättigheter och förbudet mot tortyr

Trots internationella förbud förekommer tortyr i många länder. Förenta Nationerna definierar tortyr som varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon på anstiftnan eller med samtycke av en offentlig tjänsteman. Tortyr och organiserat våld är med andra ord ett medvetet, överlagt angrepp på en enskild människas psyke, kropp och värdighet.

I *Europakonventionen* artikel 3 finns ett förbud mot tortyr; **Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning**. Sedan 1:a november 1998 är Europakonventionen svensk lag dessutom ingår den i Regeringsformen. Förbudet mot tortyr är en absolut oåterkallelig rättighet som aldrig får inskränkas.

I *Konventionen mot tortyr och annan, grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning* fastslås att: "Ingen konventionsstat skall utvisa, återföra eller utlämna en person till en annan stat, i vilken det finns grundad anledning att tro att han skulle vara i fara för att utsättas för tortyr. För att bestämma detta ska myndigheter "beakta alla hänsyn av betydelse". I konventionen ingår också rätten till rehabilitering, föreskrifter om att vidta rättsliga åtgärder mot torterare och att undervisa tjänstemän.

Migrationsverket har gjort ett rättsligt ställningstagande ([RCI 20/2012](#)) som innebär att den som "åberopar skador eller tortyr eller annan skyddsgrundande behandling och som inkommer med intyg som indikerar att han/hon kan ha varit utsatt för sådan behandling bör beviljas vidare utredning på statens bekostnad". Ställningstagandet är en följd av att Europadomstolen bedömt att svenska myndigheter inte tillräckligt utrett ett asylärende.

Västra Götalandsregionens ansvar

Västra Götalandsregionen är en del av det offentliga Sverige och har ett ansvar att efterleva de internationella avtalen om mänskliga rättigheter. Ansvaret handlar om att respektera, skydda, uppfylla och övervaka efterlevnaden av mänskliga rättigheter.

Inom Västra Götalandsregionen finns ett behov av samsyn och gemensamt förhållningssätt för dokumentation av tortyr och annan grym och förnedrande behandling. Syftet med denna information är:

- Att bidra till upprättelse och erkännande för den som utsatts för tortyr,
- Att bidra till att få klarhet avseende den juridiska statusen gällande asylsökanden,
- Att bidra till en bättre vård och rehabilitering för individer som har varit utsatt för tortyr, samt
- Att bidra till minskad osäkerhet och stress hos personalen för hur man ska hantera frågor om dokumentation.

Råd gällande dokumentation

Erfarenhet och kunskap om tortyrskadade i Västra Götalandsregionen varierar. Dessa råd är ett stöd för de verksamheter som sporadiskt kommer i kontakt med tortyrskadade. När det gäller asylsökande kan kontakten ske i samband med hälsoundersökningar. I andra fall kan det handla om personer som återkommer till sjukvården med exempelvis huvudvärk, smärtor eller kronisk värk.

En viktig förutsättning för att en individ som varit utsatt för tortyr ska våga berätta är tillit. Bemötandet bör ske med respekt för den enskildes integritet och med utgångspunkt från flyktingkapets speciella villkor. Det är alltid individen som väljer tidpunkt och djup på berättelsen. Personer som varit utsatta för traumatiska upplevelser kan ha svårt att framföra en fullständig och detaljerad berättelse om det som inträffat. Det finns alltid en rädsla att inte bli trodd. Berättelsen kan variera över tid och vissa händelser kan förträngas för att återkomma senare.

I Migrationsverkets ställningstagande framgår att den som skriver ett intyg för en asylsökande inte behöver vara en medicinsk expert på tortyrskador. Det räcker med att göra det troligt att skadorna har uppstått på det sätt som sökande anger. Intyget ska ses som indicier/indikatorer på att skadorna kan ha varit resultatet av illa behandling eller tortyr. Det räcker med andra ord att en läkare gör bedömningen att de fysiska skadorna eller psykiska symptomen kan vara en följd av tortyr. Det är Migrationsverket som har utredningsansvar och som hänvisar den asylsökande till en expert/specialist i rättsmedicin eller tortyrskador.

Att dokumentera

Dokumentationen bör ha samma struktur som ett rättsintyg och inte vara längre än två sidor och innehålla följande:

- Datum, plats för undersökningen, identitet/namn, vem som utfärdat intyget (observera de speciella förutsättningar som finns för personer utan tillstånd, så kallade gömda eller papperslösa).
- Fysiska skador, nyare och äldre, dokumenteras. Efter medgivande bör skadorna styrkas genom bildbevis. Vid psykisk tortyr nedtecknas patientens berättelse.
- Psykiska symptom dokumenteras (huvudvärk, mardrömmar, ångest, skam, återupplevelse, humörsvängningar, tystnad, relationsproblem,apati – PTSD symptom).
- Individens berättelse om hur skadorna uppstått och hur de påverkar livssituationen idag dokumenteras (bakgrund, händelseförlopp, tider, platser etc.).
- Medicinskt utlåtande, bedömning och diagnostisering (bedömning om det är troligt att skadorna/symptomen uppstått på det sätt som individen beskriver).

Mer läsning - Istanbul protokollet

Istanbulprotokollet antogs år 2000 och kan liknas vid en manual för effektiv undersökning och dokumentation av tortyr och andra grymma, inhumana och förnedrande behandlingar och straff. Många offer är själva oförmögna att berätta vad de varit med om och avsaknaden av dokumentation kan i vissa fall ses som en slags tyst tolerans av tortyr.

<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>